

HEIDEGGER - Bytí a čas

Kniha byla veřejnosti prezentována 26. června 1996 na Evangelické teologické fakultě v Praze (palác Marathon). Otiskujeme zde uvítací projevy Ladislava Hejdánka, Jana Sokola a Miloše Havelky.

LADISLAV HEJDÁNEK

Překlad velkého filosofického díla do jiného jazyka znamená vždycky mimořádnou kulturní událost - především ovšem pro myšlenkovou kulturu nového jazykového prostředí, ale na druhé straně také pro myšlenkový svět a jakýsi další, nový život překládaného díla. Dobře víme a často také opakujeme, že každý překlad je vždy zároveň výkladem. Takový překladatel-vykladač musí především původní dílo dobře přečíst - a již toto čtení znamená, že daný text musí být takříkajíc dešifrován, neboť to, co leží jakoby mrtvě před čtenářem, a tedy také překladatelem, je pouhý potištěný papír. Jeden současný německý filosof charakterizoval hermeneutiku jako disciplínu, která nás naučí najít v textu to, co tam není. To ovšem dělá už každý Němec, když čte Sein und Zeit. Překladatelé do češtiny jsou však konfrontováni ještě s druhou výzvou, která souvisí s tím, že možnost dešifrování smyslu německého originálu je neoddělitelně spjata s nezbytností tento nejsoucí, ale rozpoznáný smysl znovu nějak zašifrovat, což zejména znamená: pochopit svým vlastním myšlením, svým vlastním chápáním a rozumem. A protože naše myšlení je vždycky do velké míry strukturováno jazykově, dostává se český čtenář pochopitelně do mnohem nesnadnějšího postavení než čtenář německý (ačkoliv i německý čtenář, a nejenom průměrný, nýbrž i filosoficky „znalý“, se tu ocitá v situaci nijak záviděníhodné). Až dosud jsme byli my, donedávna nemnozí čeští čtenáři Sein und Zeit, odkázáni sami na sebe a na své kolegy a učitele - tu je třeba vděčně vzpomenout zejména Jana Patočky. Dnes tedy máme v tomto ohledu významnou pomoc v právě vyšlém českém překladu Bytí a času. Je obecně známo okřídlené slovo o tom, že každý je tolikrát člověkem, v kolika jazycích se ubytoval a zdomácnil. Budiž nám dovoleno aplikovat tuto zkušenost také na knihy a jejich osudy. V jistém smyslu můžeme tuto významnou chvíli oslavit jako jedno z dalších zrození Heideggerova epochálního díla z roku 1927, zrození v novém těle překladu do českého jazyka. Ožívá tím zcela novým způsobem nejen toto dílo samo, ale jakýmsi novým způsobem se obohacuje a vpravdě oživuje také český filosofický jazyk. Musíme však pamatovat, že tento překlad - jako ostatně každý překlad - je zase jenom potištěným papírem. Pro každého z českých čtenářů se text této knihy stává výzvou ke čtení, studiu a porozumění tomu, co tam - jak řečeno - vlastně není a být nemůže. Jak smysl německého originálu, tak smysl českého překladu nemůže být prostě nalezen, nýbrž může a musí být vždy znovu uskutečňován filosoficky připraveným a zejména filosoficky angažovaným čtenářem.

Rád bych tuto myšlenku konfrontoval s tím, co sám autor zvolil jako předběžné východisko svého díla. Heidegger hned na počátku soustřeďuje čtenáře na otázku po smyslu bytí, ale hned se pouští do zkoumání „formální struktury“ této otázky a dokonce otázky vůbec, a zůstává zprvu

jen u tázání po jsoucím. Říká: «Každé tázání je hledání. Každé hledání je předběžně vedeno tím, co hledá. Tázání je poznávající hledání jsoucna, co se týče toho, že a jak je. Poznávající hledání se může stát „prohledáváním“ (zkoumáním), totiž odhalujícím určováním toho, po čem se ptáme.» (s. 20) Čtenář filosofického spisu, jakým je v našem případě překlad Heideggerova Bytí a času, jistě bude při čtení hledat, a jistě bude veden tím, co hledá. Ale upadne do těžkého omylu, když se nechá vést především nebo dokonce pouze tím, co už ví a co nyní v českém textu chce na základě prohledávání najít a odhalujícím způsobem určit. To, čemu musí čtenář svěřit vedení svého hledání a zkoumání, nemůže už na počátku mít jako něco, co před ním leží jako danost. Smysl tohoto filosofického díla v původní verzi, stejně jako smysl jeho českého překladu, tu prostě nikdy není, ale musí se vždy znovu rodit, vždy znovu stávat, a to za pomoci a prostřednictvím aktivně čtoucího, nejsoucímú smyslu díla otevřeného a k dispozici se dávajícího myslícího čtenáře.

Byl bych nerad, kdyby tomu, co jsem řekl, někdo chtěl rozumět jako pokusu o rozostření a roztřepení každého textu v závislosti na chuti a nechuti, náladě a možná přímo svévoli čtenáře. To, že filosofický spis může být čten různě, má zajisté své meze, asi tak, jako může být různě interpretováno nějaké hudební nebo dramatické dílo. Tak jako žádná interpretace hudebního díla nemůže být označena jako ta jediná správná, tak ani interpretace žádného filosofického díla není pouze jediná. Lze dokonce říci, že rozhodující pro takové různé interpretace není ani to, jak to myslel a interpretoval sám autor. Každé dílo – a zejména filosofické dílo – je pouhou stopou, šlépějí, a záleží na kvalitě stopaře, co všechno z ní vyčte. Metafora, které jsem tu užil, však zavádí. Živočich, který jakousi stopu po sobě zanechal, bývá pravidelně už pryč. Tak tomu je všude tam, kde jde o jsoucna, byť o živá, tj. pravá jsoucna. Ve světě ducha, ve světě myšlenek však jde o „stopy“ čehosi jakoby „živého“, co tu (ještě) nebylo a není, ale co teprve (a vždy znovu) přichází – a tyto stopy můžeme hledat, nacházet, prohledávat či prozkoumávat pouze tak, že správně porozumíme stopám, které po sobě zanechávali ti, kdo tomu přicházejícímu (a tedy ještě ne-jsoucímú) šli už před námi vstříc. Ne všichni, kdo takto šli a jdou vstříc tomu, co není, ale co přichází, jsou stejně významní pro nás ostatní. Významnost jejich vstřícného usilování nemůže být objektivně stanovena bez ohledu na ty, kteří jdou nebo nejdu v jejich stopách, tj. na nás. Heideggerův velký spis se tak pro nás stává znovu výzvou, protože překladatelé nám onu téměř sedmdesát let starou knihu přetlumočili do češtiny jako výzvu samotného Heideggera. Ale protože Heidegger psal svůj spis rovněž jako odpověď na to, co chápal jako velkou výzvu naší době a evropské kultuře, musíme jeho text číst také s ohledem na to, jak této výzvě on sám porozuměl nebo neporozuměl. Právě v tom smyslu se může – a měl by se – překlad Bytí a času stát událostí nejenom jednou provždy nastalou, nýbrž ještě dlouho do budoucna se dějící.

Francouzi měli po desetiletí přeloženu jen polovinu Heideggerova díla, a teprve pirátské (a tedy v civilizovaných podmínkách neprodejně) vydání jiného překladu vyvolalo vlastně až poměrně nedávno potřebu překladu dalšího, všeobecně dostupného, již třetího, ovšem jen druhého úplného. Český překlad vycházel ve velmi nepříznivých podmínkách po

sešitech a samizdatově vyšla také polovina překladu vcelku. Normální knižní vydání, které nyní dostáváme do rukou, je vskutku filosofickou událostí, nepochybně srovnatelnou s vydáním Patočkova překladu Hegelovy Fenomenologie ducha. Kritiky a diskuse časem ukáží, o jak dobrý překlad tu jde. Chtěl bych nakonec vyjádřit hluboké uspokojení také nad tím, jak ta kniha i po vnější stránce vypadá.

Vivant sequentes! Filosofických dluhů máme ještě stále dost. Jeden z největších byl nyní překladatelsky splacen. Díky za to!